

Olsztyn, 10 stycznia 2018 r.

dr hab. Małgorzata Juchniewicz, prof. UWM
Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw
Wydział Nauk Ekonomicznych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recenzja
pracy doktorskiej mgr Melanii Nieć
pt. „*Ekonomiczne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw*”
Promotor: dr hab. Alina Daniłowska, prof. SGGW

Podstawą wydania opinii jest pismo Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, dr. hab. Jarosława Gołębiowskiego, prof. SGGW z dnia 6 listopada 2017 r. Uwzględniając art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. Nr. 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami), przedstawioną do recenzji rozprawę doktorską oceniono pod względem rozwiązania oryginalnego problemu naukowego, wykazania się ogólną wiedzą Kandydatki w dziedzinie nauk ekonomicznych (dyscyplinie ekonomia) oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przyjmując te kryteria i wymogi stawiane pracom doktorskim, w kolejnych punktach recenzji, oceniono następujące elementy rozprawy: znaczenie problemu badawczego, charakterystykę struktury pracy, merytoryczną wartość pracy i formalną stronę rozprawy.

1. Znaczenie problemu badawczego

Intensywności konkurencji w skali krajowej i międzynarodowej powoduje wzrost znaczenia szeroko rozumianych innowacji, które są uznawane za jeden z elementów warunkujących poziom rozwoju gospodarczego krajów i podmiotów gospodarczych. Poziom innowacyjności Polski i przedsiębiorstw w niej zlokalizowanych jest jednak relatywnie niski. Zdecydowanie odbiega nie tylko od odnotowywanego w krajach starej Unii Europejskiej, lecz także od większości nowych krajów członkowskich pochodzących z Europy Środkowej i Wschodniej. Tendencja taka jest konsekwencją występowania w gospodarce wielu uwarunkowań, mogących oddziaływać na działalność innowacyjną podmiotów w sposób bezpośredni lub pośredni. Czynnikiem warunkującym procesy innowacyjne jest wiele. Aktywność innowacyjna w przedsiębiorstwach jest wypadkową interakcji zachodzących między składnikami ekonomiczno-społecznymi, jak również między czynnikami, które oddziałują na procesy powstawania innowacji. Warto także nadmienić, że wymienione czynniki wpływają na intensywność podejmowanych przez przedsiębiorstwa działań innowacyjnych

różnokierunkowo (stymulując lub dysymulując) i z różną siłą. Nonaka i Takeuchi¹ podkreślają przy tym, że innowacyjność to „szczególny proces odnawiania się ludzi i organizacji”. Przedstawione podejście akcentuje nie tylko rezultat, czyli samą innowację w postaci wynalazku, nowego produktu czy usprawnienia organizacyjnego, ale także, a może przede wszystkim, proces kreowania innowacyjności rozłożony w czasie. Zasadnym jest zatem poszukiwanie uwarunkowań aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw zarówno w obrębie czynników z obszaru potencjału innowacyjnego, jak i ze sfery procesów innowacyjnych. Podejście takie zastosowano w recenzowanej rozprawie. Należy również podkreślić, że pomimo stosunkowo długiej historii i licznych badań z tego zakresu, studia nad istotą innowacji i innowacyjności oraz badania dotyczące uwarunkowań innowacyjności podmiotów ekonomicznych pozostają nadal aktualne. Spowodowane jest to ciągłymi zmianami, jakie zachodzą zarówno w otoczeniu globalnym, jak w sferach mikro-, mezo- i makroekonomicznej każdej gospodarki narodowej. Wybór problemu badawczego należy zatem uznać za trafny i znajdujący uzasadnienie w warstwie naukowej, jak i empirycznej. Wymagania stawiane pracom doktorskim w tym zakresie zostały zatem w pełni spełnione.

2. Charakterystyka struktury rozprawy

Rozprawa jest opracowaniem liczącym łącznie z załącznikami 225 stron, składającym się z wstępu, sześciu rozdziałów zatytułowanych: założenia metodyczne badań, innowacje i innowacyjność – aspekty teoretyczne, działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce, makroekonomiczne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw, regionalne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce, mikroekonomiczne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw oraz wniosków. Zamieszczono w niej także spis piśmiennictwa, rysunków, tabel, wykresów oraz aneks.

Autorka podporządkowała układ pracy realizacji podjętych założeń badawczych i wynikających z nich etapów badań. Układ strukturalny treści rozprawy jest poprawny. Cechuje się on przejrzystością i logicznym następstwem omawianych zagadnień, wynikającym z przyjętego przez Autorkę toku rozważań. Do układu rozprawy mam jednak następujące uwagi:

1. W przypadku podrozdziałów nie udało się zachować spójności strukturalnej – część z nich rozbudowana jest o kolejne śródtytuły (dotyczy to podrozdziałów: 1.4, 2.2, 3.5, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 oraz 6.2), a w niektórych podpodrozdziałach wyodrębnienie jeszcze mniejszych jego części (np. np. 4.3.1.1, 4.3.1.2). W moim przekonaniu powoduje to niepotrzebne „rozdrobienie” tekstu.
2. Występuje dysproporcja między częścią teoretyczną a empiryczną rozprawy. Pierwsza z nich liczy 40 stron, podczas gdy druga zajmuje pozostałą część pracy. Autorka pewne aspekty

¹ Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995), *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*, Oxford University Press, Oxford.

rozważań teoretycznych zawarła co prawda w pierwszych podrozdziałach niektórych rozdziałów empirycznych, ale łącznie stanowiły one tylko 8 stron. Zachowanie większej równomierności w tym zakresie umożliwiłoby osadzenie rozprawy w nurcie badań ekonomicznych, rozpoznanych zarówno od strony teoretycznej, jak empirycznej i aplikacyjnej.

3. W tym kontekście zwracam również uwagę, że w pracy nie wyodrębniono rozdziału dotyczącego ekonomicznych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw, które wprost wynikają z tytułu rozprawy. Wśród podanych przez Autorkę definicji stosowanych w rozprawie to zagadnienie również nie występuje.
4. Niewłaściwe są również proporcje między rozdziałami empirycznymi, szczególnie tymi dotyczącymi uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw. Makroekonomiczne uwarunkowania opisano na 47 stronach, podczas gdy regionalne i mikroekonomiczne zajmują po 13 stron. Można byłoby zatem zastanowi się nad ich połączeniem w jeden rozdział.
5. W pracy znajdują się fragmenty tekstu, które nie zostały przyporządkowane do konkretnego podrozdziału – np. str.107, str. 151, str. 169.

3. Ocena merytorycznej wartości rozprawy

Oceny merytorycznej walorów recenzowanej rozprawy dokonano w trzech aspektach: metodycznym, teoretycznym oraz analitycznym. Założenia metodyczne badań zawierają wszystkie istotne dla rozprawy doktorskiej elementy. Głównym celem badań (Autorka pisze pracy, co nie jest właściwe) było *”...zidentyfikowanie ekonomicznych determinant innowacyjności przedsiębiorstw oraz ocena ich siły i kierunku wpływu ze szczególnym uwzględnieniem Polski...”*. Tak sformułowanemu celowi głównemu przyporządkowano następujące cele szczegółowe, a mianowicie:

1. *Ocena poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce na tle innych krajów należących do Unii Europejskiej.*
2. *Charakterystyka aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce na tle innych krajów.*
3. *Rozpoznanie siły i kierunku wpływu zewnętrznych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw o charakterze ekonomicznym.*
4. *Rozpoznanie wewnętrznych ekonomicznych determinant innowacyjności przedsiębiorstw oraz ocena siły i kierunku ich wpływu.*
5. *Ocena wpływu instytucji wspierania rozwoju gospodarczego na innowacyjność przedsiębiorstw.*

Przyjęty cel badań i podporządkowane mu cele szczegółowe uznają za sformułowane w sposób poprawny, odpowiadający wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Pewne wątpliwości budzą jednak następujące kwestie:

- w celu głównym badań nie dookreślono na jakie parametry dokonano „...oceny ich (determinant) siły i kierunku wpływu...” - wpływu na co?
- wątpliwości budzi dodanie w celu głównym sformułowania „...ze szczególnym uwzględnieniem Polski...”; mezo- i mikroekonomiczne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw dotyczą przecież tylko Polski,
- cel główny pracy nie obejmuje dwóch pierwszych celów szczegółowych,
- uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw w celach badań podzielono na zewnętrzne i wewnętrzne, podczas gdy w strukturze i treści pracy są one przyporządkowane do uwarunkowań makro-, mezo- i mikroekonomicznych,
- kolejność celów szczegółowych powinna korespondować ze strukturą pracy (dotyczy to głównie celu piątego).

W nawiązaniu do celu głównego i celów cząstkowych zostały postawione cztery hipotezy badawcze:

1. *Spośród makroekonomicznych czynników istotnych dla poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w kraju kluczowe są nakłady na badania i rozwój (B+R) i otwartość gospodarki.*
2. *Przedsiębiorstwa zlokalizowane w województwach o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej wykazują większą aktywność innowacyjną od pozostałych przedsiębiorstw.*
3. *Różnorodne instytucje wspierania aktywności gospodarczej na szczeblu regionalnym pozytywnie oddziałują na poziom innowacyjności w danym regionie.*
4. *Poziom aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw zależy od cech osobowościowych i umiejętności osób nim kierujących.*

Zakres merytoryczny i formuła formalna hipotez są poprawne, można przeprowadzić ich weryfikację w postępowaniu badawczym i udzielić odpowiedzi na twierdzenia w nich zawarte. Pewne wątpliwości budzi jednak dwuczłonowe sformułowanie hipotezy pierwszej i czwartej (nakłady na badania i rozwój oraz otwartość gospodarki oraz cechy osobowościowe i umiejętności osób nim – przedsiębiorstwem - kierujących). Jak bowiem zweryfikować całościowo hipotezę, gdy w pierwszym przypadku zostanie ona zweryfikowana, a w drugim sfalsyfikowana (lub odwrotnie)? Można także mieć pewne obiekcje związane z nadmierną szczegółowością hipotezy drugiej i trzeciej – zostały one zweryfikowane w oparciu o analizy przedstawione odpowiednio na 3 i 8 stronach pracy. W hipotezie czwartej Autorka używa pojęcia aktywność innowacyjna – czy utożsamia ją z pojęciem poziom innowacyjności przedsiębiorstw?

Część rozprawy związaną z metodyką i organizacją badań Autorka rozpoczyna od „...definicji stosowanych w pracy...”. Niestety, ogranicza się w nim tylko do podania definicji innowacji oraz

pojęcia przedsiębiorstw innowacyjnych w zakresie innowacji produktowych i procesowych. Pomija w nim podstawowe definicje związane z tytułem i treścią rozprawy, a mianowicie:

- przedsiębiorstw innowacyjnych w zakresie innowacji marketingowych i organizacyjnych,
- innowacyjności przedsiębiorstw i mierników ją opisujących,
- ekonomicznych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw,
- niejednoznaczności w literaturze przedmiotu pojęć uwarunkowania i determinanty innowacyjności przedsiębiorstw.

Powoduje to niekonsekwencje terminologiczne zauważalne w kolejnych rozdziałach pracy, co przedstawię w dalszej części recenzji.

Przedstawiając wykorzystane w dysertacji materiały źródłowe Autorka stwierdza, że wykorzystwała dane pierwotne pochodzące z badania innowacyjności mikroprzedsiębiorstw przeprowadzonego przez PARP (dołączając w aneksie kwestionariusz ankiety). O ile w przypadku przywoływanego badania można to uznać za dane pierwotne, to jeśli Autorka rozprawy je wykorzystwała są one danymi wtórnymi (chyba, że brała udział w tym badaniu – co należałoby zaznaczyć).

Odnosząc się do zastosowanych metod badawczych stwierdzam, że Autorka zastosowała szeroki wachlarz metod ilościowych. Zostały one dobrze dobrane i umożliwiły realizację celów rozprawy oraz weryfikację przyjętych hipotez badawczych. Za wartościowy element metodyczny rozprawy należy uznać zastosowanie regresji panelowej (jako metody umożliwiającej zbadanie zależności siły i kierunku wpływu poszczególnych czynników innowacyjności na ich poziom) oraz regresji logistycznej (umożliwiającej określenie wewnętrznych determinant działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw). Cenną wartością zaprezentowanych w pracy analiz jest równoległe ich prowadzenie przy pomocy kilku metod i modeli badawczych. Zastrzeżeń nie budzi również opis zastosowanych metod badawczych, który jest jasny i przejrzysty.

Mając na uwadze aspekt teoretyczny rozprawy, za zaletę należy uznać obszerne wykorzystanie w niej szczególnie polskiej, a w mniejszym zakresie zagranicznej literatury przedmiotu. Autorka uwzględniła w pracy 202 pozycje piśmiennictwa (w tym 44 obcojęzyczne) i 7 źródeł internetowych. Umożliwiło to dość obszerne omówienie teoretycznych podstaw i teorii innowacji oraz innowacyjności w naukach ekonomicznych. Wdaje się jednak zasadnym uzupełnienie tych rozważań, o czym wspomniano wcześniej, o szerszy przegląd dorobku teoretycznego z zakresu ekonomicznych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw. Wątpliwości i uwagi krytyczne zauważone w części teoretycznej pracy dotyczą następujących kwestii:

- podrozdział 2.2.3 zatytułowano „*Metody oceny innowacyjności*” – tytuł nie jest zgodny z zaprezentowaną w nim treścią; zawarte rozważania dotyczą poziomów pomiaru innowacyjności;

- niezrozumiałe są również tytuły następnych podpodrozdziałów: 2.2.4 – „Wybrane metody pomiaru innowacyjności na poziomie światowym” i 2.2.5 – „Pomiar innowacyjności kraju”; zaprezentowane przez Autorkę metody pomiaru innowacyjności stosowane przez OECD i w Unii Europejskiej dotyczą przecież pomiaru innowacyjności na poziomie krajowym; pisze o tym sama Autorka stwierdzając np.: „...przeprowadzone badania są udoskonalane z roku na rok, dając możliwość coraz lepszego oceniania poszczególnych gospodarek...” – str. 57, czy „...wskaźnik pozwala ocenić efektywność danego kraju we wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań...”,
- w podpodrozdziale 2.2.6 „Pomiar innowacyjności na poziomie regionów” zawarto tylko dwa lakoniczne akapity o metodach pomiaru, a w dalszej części przedstawiono nie metody pomiaru, ale uzyskane na ich podstawie wyniki,
- podobne zastrzeżenia dotyczą kolejnego podpodrozdziału 2.2.7 – „Pomiar innowacyjności na poziomie branż” - całość zamieszczono na mniej niż jednej stronie; metody pomiaru opisano w czterech zdaniach, a dalszą część stanowiło wyliczenie najbardziej innowacyjnych branż usługowych i przemysłowych.

Przechodząc do analitycznej oceny recenzowanej rozprawy należy podkreślić, że zawiera ona szereg wartościowych danych naświetlających badany problem oraz interesujących spostrzeżeń i konstatacji. W rozdziale piątym w sposób kompleksowy przedstawiono główne aspekty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w Polsce. Rozpoczęto go od omówienia podstawowych wskaźników charakteryzujących krajowy sektor przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych. Na tym tle dokonano oceny podstawowych aspektów działalności innowacyjnej podmiotów gospodarczych, a mianowicie: udziału przedsiębiorstw innowacyjnych, źródeł informacji o innowacjach, celach i barierach działalności innowacyjnej oraz ekonomicznych wynikach innowacyjności przedsiębiorstw. Rozważanie przedstawione w tym rozdziale uważam za dobre wprowadzenie do określenia wpływu uwarunkowań makro-, mezo- i mikroekonomicznych na poziom innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce.

Kolejny rozdział rozprawy Autorka poświęciła makroekonomicznym uwarunkowaniom innowacyjności przedsiębiorstw. Przyjęła następujące zmienne reprezentujące innowacyjność przedsiębiorstw: liczbę zgłoszeń patentowych (do krajowego i europejskiego Urzędu Patentowego) na milion mieszkańców oraz udział eksportu wysokiej techniki w eksporcie ogółem. Dyskusyjnym jest przyjęcie do oceny poziomu innowacyjności przedsiębiorstw liczby zgłoszeń patentowych. Jest on jednym z wielu wskaźników cząstkowych (o czym Autorka pisze na str. 59) wykorzystywanych do pomiaru innowacyjności krajów (analiza innowacyjności na poziomie makroekonomicznym). Wynika to między innymi z tego, że patenty (zgodnie z danymi przedstawionymi na str. 112) mogą zgłaszać nie tylko przedsiębiorstwa, ale również szkoły wyższe i osoby fizyczne. Pomiar innowacyjności

przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych w Polsce powinien natomiast dotyczyć innowacyjności na poziomie mezoekonomicznym. Do pomiaru innowacyjności na tym poziomie analizy, zgodnie metodologią OSLO Manual, wykorzystywane są wskaźniki, takie jak: udział przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, prowadzących działalność innowacyjną, innowacyjnych, czy też udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach ze sprzedaży ogółem (właściwie opisane w poprzednim podrozdziale). Proszę o czytelne ustosunkowanie się do tej kwestii w odpowiedzi na recenzję, gdyż w tej części rozprawy innowacyjność na poziomie krajowym utożsamiana jest wielokrotnie z innowacyjnością przedsiębiorstw w ujęciu sektorowym, np.:

- „...na innowacyjność krajów mają wpływ również inne czynniki, które nie zostały uwzględnione w modelu...” – str. 138,
- „...zróźnicowanie innowacyjności między krajami pozostaje w istotnym związku...” – str. 141,
- „...z zaprezentowanych modeli wynika, że innowacyjność przedsiębiorstw i krajów...” – str. 143,
- „...z powyższych modeli jednoznacznie wynika, że innowacyjność w Polsce jest...” – str. 149,
- „...oszacowane modele regresji tylko dla Polski wykazały, że innowacyjność w Polsce...”; czy dalej „...wśród determinant innowacyjności w Polsce należy wymienić ...” – str. 180.

Niezależnie od przedstawionych uwag stwierdzam, że przeprowadzone przez Autorkę analizy makroekonomicznych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw wnoszą nowe wartości poznawcze w tym zakresie. Umożliwiły jednocześnie weryfikację pierwszej hipotezy badawczej.

Kolejnym zagadnieniem badawczym była identyfikacja regionalnych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw. Autorka rozprawy uwzględniła w nich atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz instytucje otoczenia biznesu. Niestety, nie wyjaśniła w sposób wyczerpujący dlaczego tylko te uwarunkowania przyjęła. Przeprowadzone analizy wskazują na istnienie związku między tymi zmiennymi a poziomem innowacyjności mierzonym liczbą wynalazków krajowych na 1 mln mieszkańców. Określono go na podstawie modelu regresji liniowej – w tym kontekście niewłaściwy jest tytuł wykresu 27 „Wpływ liczby ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w Polsce na krajowe zgłoszenia patentowe”. Rozważania zawarte w tym krótkim rozdziale, o czym wspomniano wcześniej, były przesłanką potwierdzenia drugiej i trzeciej hipotezy badawczej.

Kolejnym zagadnieniem badawczym, zaprezentowanym w rozdziale szóstym, było określenie mikroekonomicznych uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw. Dokonano tego na podstawie wyników analizy ekonometrycznej określającej zależności między poziomem innowacyjności mikroprzedsiębiorstw w Polsce a wybranymi czynnikami ją kształtującymi. W tym kontekście należałoby w pracy większą uwagę zwrócić na specyfikę uwarunkowań działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw w porównaniu do pozostałych podmiotów gospodarczych i wyraźnie zaznaczyć, że otrzymane wyniki badań nie dotyczą całej populacji przedsiębiorstw (co zawarte jest w tytule

pracy i czwartej hipotezie badawczej). Wątpliwości budzi odrzucenie niektórych zmiennych w zaprezentowanym modelu. Przykładowo (tab. 55):

- sektor przemysłowy/sektor usługowy – „...*innowacyjność nie zależy od tego, czy firma należy do sektora przemysłowego, czy sektora usług...*”; ogólnopolskie badania innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych w latach 2014-2016 wskazują, że innowacje produktowe wprowadziło 12,4% przedsiębiorstw przemysłowych i tylko 6,9% przedsiębiorstw usługowych²; podobna tendencja występuje we wszystkich pozostałych rodzajach innowacji,
- otoczenie firmy, czynniki mogące utrudniać wprowadzenie innowacji, opina dotycząca współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, a przede wszystkim umiejętności/cechy występujące wśród osób piastujących kluczowe stanowiska w firmie – „...*nie ma statystycznie istotnych różnic pomiędzy odpowiedziami firm innowacyjnych i nieinnowacyjnych...*”; powstaje pytanie, czy ze stwierdzenia, że nie ma statystycznie istotnych różnic między przedsiębiorstwami innowacyjnymi i nieinnowacyjnymi wynika, że wymienione uwarunkowania działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw nie wpływają na poziom ich innowacyjności?

Dyskusyjność przedstawionych uwag mogłaby być zniwelowana przez Autorkę rozprawy przez odniesienie wyników badań własnych do rozważań teoretycznych oraz wyników empirycznych prezentowanych w wielu polskich i zagranicznych opracowaniach dotyczących tych zagadnień, którego w recenzowanej pracy nie dokonano. Ma to szczególne znaczenie w kontekście weryfikacji w tym rozdziale hipotezy czwartej, w której założono zależność aktywności innowacyjnej³ przedsiębiorstw od cech osobowościowych i umiejętności osób nim kierujących.

4. Ocena formalno-technicznej strony rozprawy doktorskiej

Pracę napisano komunikatywnym językiem, jednak niezbyt starannie. Autorka nie ustrzegła się sformułowań używanych w języku potocznym oraz usterek redakcyjnych, np. takich jak:

- „...*Polska ... ma trudne zadanie...*” – str. 13,
- „...*zwieńczeniem pracy są wnioski...*” - str. 15,
- „...*dla pozimiu innowacyjności...*” - str. 17,
- „...*dla Polski...*” – str. 27,
- „...*poprzez...*” – str.27 i in.,
- „...*pośród nich...*” – str. 53,

² Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w Polsce w latach 2014-2016. 2017. GUS, Warszawa.

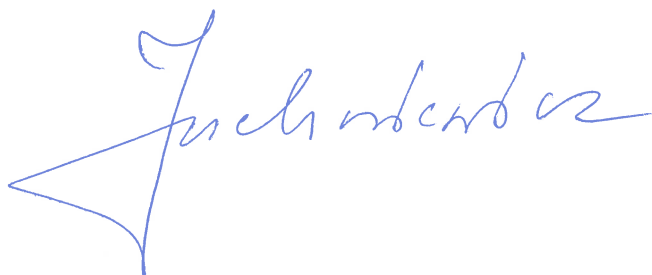
³ zwracam ponownie uwagę na zamienne używanie pojęć: innowacyjność, działalność innowacyjna, aktywność innowacyjna, które nie są synonimami

- „...udział przedsiębiorstwa innowacyjnych...” – str.83,
- „...ogromna przepaść dzieli...” – str.87.

Wszystkie pozostałe, zauważone błędy stylistyczno-redakcyjne zaznaczono w maszynopisie rozprawy. Usterki te należy usunąć przygotowując pracę lub jej fragmenty do publikacji.

5. Konkluzja

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Melanii Nieć, pomimo przedstawionych uwag i wątpliwości, spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, określonym w art. 131 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami). Wnioskuje o jej przyjęcie przez Radę Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie i przeprowadzenie publicznej obrony rozprawy.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jacek Miodowski', is written in a cursive style. The signature is positioned in the lower right quadrant of the page.